

ПРИЧОРНОМОРСЬКИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ЕКОНОМІКИ ТА ІННОВАЦІЙ

ІНФРАСТРУКТУРА РИНКУ

Електронний науково-практичний журнал

Випуск 67

Видавничий дім
«Гельветика»
2022

Головний редактор:

Шапошников Костянтин Сергійович – доктор економічних наук, професор, начальник відділу науково-дослідної роботи та атестації наукових кадрів ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» Міністерства освіти і науки України (Київ, Україна).

Члени редакційної колегії:

Абрамова Алла Сергіївна – кандидат економічних наук, доцент, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (Чернівці, Україна).

Борщ Вікторія Ігорівна – доктор економічних наук, доцент, Одеський національний медичний університет (Одеса, Україна).

Вербівська Людмила Василівна – кандидат економічних наук, доцент, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (Чернівці, Україна).

Гавкалова Наталія Леонідівна – доктор економічних наук, професор, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця (Харків, Україна).

Дименко Руслан Анатолійович – доктор економічних наук, доцент, ДВНЗ Університет банківської справи (Львів, Україна).

Дука Анастасія Петрівна – доктор економічних наук, професор, Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна).

Жаворонок Артур Віталійович – кандидат економічних наук, доцент, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (Чернівці, Україна).

Коваль Віктор Васильович – доктор економічних наук, професор, Південний науковий центр НАН України та МОН України (Одеса, Україна).

Кудласва Наталія Вікторівна – кандидат економічних наук, доцент, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (Чернівці, Україна).

Лопашук Інна Афанасіївна – кандидат економічних наук, доцент, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (Чернівці, Україна).

Маргасова Вікторія Геннадіївна – доктор економічних наук, професор, Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна).

Марич Максим Григорович – кандидат економічних наук, доцент, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (Чернівці, Україна).

Морозова (Селіверстова) Людмила Сергіївна – доктор економічних наук, професор, Київський національний торговельно-економічний університет (Київ, Україна).

Пономаренко Тетяна Вадимівна – доктор економічних наук, професор, Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Бугая (Київ, Україна).

Попова Любов Василівна – кандидат економічних наук, доцент, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (Чернівці, Україна).

Прохорчук Світлана Володимирівна – кандидат економічних наук, професор, Заклад вищої освіти «Міжнародний університет бізнесу і права» (Херсон, Україна).

Роговий Андрій Віталійович – доктор економічних наук, професор, Навчально-науковий інститут бізнесу, природокористування і туризму, Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна).

Стеблянюк Ірина Олегівна – доктор економічних наук, професор, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Дніпро, Україна).

Федишин Майя Пилипівна – кандидат економічних наук, доцент, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (Чернівці, Україна).

Цвірко Олена Олександрівна – доктор економічних наук, професор, ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій» (Одеса, Україна).

Велькі Януш – доктор економічних наук, професор, Університет «Опольська політехніка» (Ополе, Польща).

Гросу Вероніка – доктор економічних наук, професор, Сучавський університет імені Штефана чел Маре (Сучава, Румунія).

Дзієканські Павел – доктор економічних наук, професор, Університет імені Яна Кохановського (Кельце, Польща).

Космулес Крістіна Габрієла – кандидат економічних наук, асистент професора, Сучавський університет імені Штефана чел Маре (Сучава, Румунія).

Міхальчук Камелія-Каталіна – кандидат економічних наук, доцент, Сучавський університет імені Штефана чел Маре (Сучава, Румунія).

Піллелієне Ліна – доктор економіки, професор маркетингу, Університет Вітаутаса Великого (Каунас, Литва).

Ситнік Інесса Василівна – доктор економічних наук, професор, Університет «Політехніка Опольська» (Ополе, Польща).

Соколюк Маріан – кандидат економічних наук, доцент, Сучавський університет імені Штефана чел Маре (Сучава, Румунія).

Хлачук Елена – доктор економічних наук, професор, Сучавський університет імені Штефана чел Маре (Сучава, Румунія).

Чоботару Маріус-Сорін – кандидат економічних наук, лектор, Сучавський університет імені Штефана чел Маре (Сучава, Румунія).

Електронна сторінка видання – www.market-infr.od.ua

Електронний науково-практичний журнал «Інфраструктура ринку»
включено до переліку наукових фахових видань України в галузі економічних наук
(Категорія «Б») на підставі Наказу МОН України від 28 грудня 2019 року № 1643 (Додаток 4)

Галузь науки: економічні.

Спеціальності: 051 – Економіка; 071 – Облік і оподаткування;
072 – Фінанси, банківська справа та страхування; 073 – Менеджмент; 075 – Маркетинг;
076 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність; 241 – Готельно-ресторанна справа;
242 – Туризм; 292 – Міжнародні економічні відносини.

Затверджено до поширення через мережу Internet відповідно до рішення вченої ради
Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій
(25 липня 2022 року протокол №7)

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою
програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

Наукове видання

ІНФРАСТРУКТУРА РИНКУ

Електронний науково-практичний журнал

Випуск 67

Коректура • *Н. Ігнатова*

Комп'ютерна верстка • *Ю. Войтюк*

Засновник видання:

ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій»

Адреса редакції: вул. Інглєзі 6/1, оф. 135,
м. Одеса, Україна, 65101

Телефон: +38 (093) 253-57-15

Веб-сайт журналу: www.market-infr.od.ua

E-mail редакції: journal@market-infr.od.ua

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

Сандугей В.В., Манжула Є.В.

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА
ЯК ФАКТОР ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....3

РОЗДІЛ 2. СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Богородицька Г.Є., Петренко І.В., Дядюра А.В.

ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ
НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ.....9

Geseleva Nataliia, Proniuk Ganna, Yarmolenko Anastasiia

THE MEDIUM AND LONG-TERM IMPACT OF COVID-19
ON GLOBAL SUPPLY CHAIN DESIGN.....14

Кицюк І.В., Бояр А.О.

ПРИНЦИПИ ГЛОБАЛЬНОГО ДОГОВОРУ ООН
В СИСТЕМІ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ:
АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ КОМПАНІЙ.....20

Кузнєцова О.О., Ястремська Л.С., Корнієнко І.М.

ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ
ВІДНОВЛЮВАНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В Є С ТА УКРАЇНІ26

Павлов О.І.

ЕКОНОМІЧНА СИСТЕМА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ
МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН.....35

Петренко О.І., Гринів Н.Т.

ДОСЛІДЖЕННЯ СВІТОВИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ
МОРСЬКИХ КОНТЕЙНЕРНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ.....41

РОЗДІЛ 3. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Банєва І.О., Величко О.В.

ПЕРСПЕКТИВИ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ
ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ.....46

Благун І.І., Гриневич Л.В.

МАРКЕТИНГОВИЙ АНАЛІЗ КРЕАТИВНОЇ ІНДУСТРІЇ
В КОНТЕКСТІ ЇХ ВПЛИВУ НА ПІСЛЯВОЄННИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІЙ.....51

Бужимська К.О., Царук І.М.

ЕКОНОМІКО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА
В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....57

Бурка В.Й., Підгірна В.Н., Єремія Г.І.

ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
В ГОТЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ.....62

Корень О.М., Білогур С.Ю.

ФАКТОРИ АКТИВІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ КЛАСТЕРНОГО ФОРМАТУ СПІВРОБІТНИЦТВА
У ТУРИСТИЧНІЙ СФЕРІ БІЗНЕСУ РЕГІОНУ.....67

Манжура О.В.

ЕТАПИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВАЛЮТНОГО РИНКУ
В УМОВАХ ВІДКРИТОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ.....74

Михальченко О.А.

КОСМІЧНИЙ ТУРИЗМ: ЕВОЛЮЦІЯ РОЗВИТКУ
ТА ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ПЕРСПЕКТИВИ.....79

Тешева Л.В.

МЕХАНІЗМ ВПРОВАДЖЕННЯ КОНТРОЛІНГУ
В СИСТЕМУ АДМІНІСТРАТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ.....84

РОЗДІЛ 4. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Артюшок В.С.

КЛЮЧОВІ НАПРЯМИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТИ.....88

Борисяк О.В. ПЕРЕХІД ДО КЛІМАТИЧНО-НЕЙТРАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙ ПІДПРИЄМСТВ НА ЕНЕРГЕТИЧНОМУ РИНКУ.....	92
Боровик М.В., Писаревський І.М., Волкова М.В. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ТА РИЗИКУ.....	98
Войченко Т.О., Радченко О.А. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ МОРСЬКИХ КОНТЕЙНЕРНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ В СВІТОВІЙ ПРАКТИЦІ.....	104
Драган О.І., Соломка О.М., Мазник Л.В. БРЕНД РОБОТОДАВЦЯ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ.....	111
Калюжна Ю.П., Шульга Л.В., Яснолоб І.О. ОСНОВИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ТА ЗБУТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У БІРЖОВІЙ СФЕРІ.....	116
Кушнір О.К., Мазур Н.А. АНАЛІЗ БЕЗЗБИТКОВОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЗМІН.....	120
Лущик М.В., Витрикуш П.М. СУЧАСНІ АСПЕКТИ ТЕОРЕТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТУРИСТИЧНОГО РИНКУ.....	126
Поліщук О.Б. МОДЕЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ АДАПТИВНО-ОРІЄНТОВАНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	136
Сарай Н.І. ОПТИМІЗАЦІЯ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	143
Славик Р.В., Лета В.В., Чиняк В.В. АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ВІДВІДУВАЧІВ МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ГОТЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ В КРИЗОВИХ УМОВАХ.....	149
Черноіванова Г.С. ПРОЦЕДУРА ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ПРАЦЕЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	156
Чорна Н.М. ВИННИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ: ПОТЕНЦІАЛ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ.....	161
Язіна В.А., Вишнікіна О.В., Сабіров О.В. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТОВАРОЗНАВСТВА ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ.....	167
РОЗДІЛ 5. РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА	
Лисенко О.А., Якимчук Т.В. ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ГІДНОЇ ПРАЦІ В КОНТЕКСТІ РЕГІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ.....	171
Поліщук А.С. ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА ФОРМУВАННЯ АРХІТЕКТОНІКИ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ.....	177
РОЗДІЛ 6. ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	
Дорогань-Писаренко Л.О., Беркало М.В. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ.....	184
РОЗДІЛ 7. ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА	
Ороховська Л.А., Сібрук В.Л., Сібрук А.В. СПЕЦИФІКА СОЦІАЛЬНО-РИНКОВИХ КОМУНІКАЦІЙ У СФЕРІ ІНФЛЮЕНС-МАРКЕТИНГУ.....	191

SECTION 4. ECONOMY AND ENTERPRISE MANAGEMENT

Artiushok Viktoriia

KEY AREAS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT MANAGEMENT
AT PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTION
IN THE CONDITIONS OF EDUCATION MODERNIZATION.....88

Borysiak Olena

TRANSITION TO CLIMATE NEUTRAL INNOVATIONS OF ENTERPRISES
IN THE ENERGY MARKET..... 92

Borovyk Maryna, Pysarevskiy Illia, Volkova Militsa

METHODOLOGICAL ASPECTS OF EVALUATING THE EFFICIENCY
OF MANAGEMENT OF THE ACTIVITIES OF DOMESTIC ENTERPRISES
AND ORGANIZATIONS UNDER CONDITIONS OF UNCERTAINTY AND RISK.....98

Voichenko Teniana, Radchenko Olena

FEATURES OF THE ORGANIZATION AND CUSTOMS CLEARANCE
OF SEA CONTAINER TRANSPORTATION IN GLOBAL PRACTICE..... 104

Dragan Olena, Solomka Olga, Maznyk Liana

EMPLOYER BRAND OF FOOD INDUSTRY ENTERPRISES.....111

Kalyuzhna Yuliia, Shulga Liudmyla, Yasnolob Ilona

FUNDAMENTALS OF BUSINESS AND SALES ACTIVITIES
IN THE STOCK EXCHANGE SPHERE.....116

Kushnir Oksana, Mazur Natalia

BREAK-EVEN ANALYSIS OF BUSINESS ACTIVITY
IN THE CONDITIONS OF CHANGES.....120

Lushchik Mariya, Vytrykush Pavlo

MODERN APPROACHES TO THEORETICAL RESEARCH
OF THE TOURIST MARKET.....126

Polischuk Olesia

MODELING OF ENSURING THE FUNCTIONING
OF AN ADAPTIVE-ORIENTED SYSTEM OF MANAGEMENT
OF ECONOMIC SECURITY OF AN INDUSTRIAL ENTERPRISE.....136

Sarai Nataliia

OPTIMIZATION OF THE RISK-MANAGEMENT OF WORKING CAPITAL
OF A TRADING ENTERPRISE.....143

Slavik Roman, Leta Vasyl, Chyniak Vitalia

ANALYSIS OF THE DYNAMICS OF VISITORS
TO SMALL AND MEDIUM-SIZED HOTEL ENTERPRISES
IN THE TRANSCARPATHIAN REGION IN CRISIS CONDITIONS.....149

Chernoivanova Hanna

THE PROCEDURE OF FORMING THE MECHANISM
OF ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC SUPPORT MANAGEMENT
OF INNOVATIVE LABOR AT THE ENTERPRISE.....156

Chorna Nataliia

WINE TOURISM IN UKRAINE: POTENTIAL AND DEVELOPMENT TRENDS.....161

Yazina Viktoriia, Vyshnikina Olena, Sabirov Oleksandr

CURRENT TRENDS IN THE DEVELOPMENT
OF FOOD COMMODITY RESEARCH.....167

SECTION 5. DEVELOPMENT OF PRODUCTIVE POTENTIAL AND REGIONAL ECONOMY

Lysenko Olena, Iakymchuk Tetiana

ECONOMIC AND MATHEMATICAL ANALYSIS OF INDICATORS
OF DECENT WORK IN THE CONTEXT OF REGIONAL MANAGEMENT.....171

Polischuk Andrii

THEORY AND PRACTICE OF THE FORMATION OF ARCHITECTURE
OF ECONOMIC SPACE.....177

SECTION 6. ECONOMY OF NATURAL RESOURCES MANAGEMENT AND ENVIRONMENT PROTECTION

Dorohan-Pysarenko Lyudmila, Berkalo Maria

EFFICIENCY OF LAND USE IN AGRICULTURE: THEORETICAL FOUNDATIONS.....184

SECTION 7. DEMOGRAPHY, LABOR ECONOMY, SOCIAL ECONOMY AND POLITICS

Orokhovska Liudmyla, Sibruk Viktor, Sibruk Anastasiia THE SPECIFICS OF SOCIAL AND MARKET COMMUNICATIONS IN THE FIELD OF INFLUENCE MARKETING.....	191
Tertychna Liubov, Polishchuk Dmytro APPLICATION OF COACHING-TECHNOLOGIES IN THE DEVELOPMENT OF LABOUR POTENTIAL OF THE ENTERPRISE.....	196

SECTION 8. MONEY, FINANCES AND CREDIT

Rymar Olha DEBT POLICY OF UKRAINE UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE.....	201
Temchyshyna Yuliia THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS OF IMPROVING TAX ADMINISTRATION IN UKRAINE.....	206
Chubka Olha, Skoropad Iryna SPECIFIC PARTICIPATION OF BANKS IN THE PROGRAM "AVAILABLE LOANS 5-7-9" IN THE CONDITIONS OF WAR.....	210

SECTION 9. ACCOUNTING, ANALYSIS AND AUDIT

Abubekerova Albina METHODOLOGY OF ORGANIZING ACCOUNTING OF FIXED ASSETS REPRODUCTION AT THE ENTERPRISE.....	217
Yermolaieva Maryna, Tiutiunnyk Svitlana, Dughar Tetjana EXTRAORDINARY EXPENSES: REPRESENTATION AND ACCOUNTING.....	223
Leha Olha, Yaloveha Ludmyla, Priydak Tetiana THE TAX RISKS AS AN ELEMENT OF A COMPANY'S TAX POLICY.....	229
Onyshchenko Viktoriia, Sinchura Viktoriia ACCOUNTING AND ANALYSIS OF RECEIVABLES OF THE MANUFACTURING ENTERPRISE.....	234

SECTION 10. MATHEMATICAL METHODS, MODELS AND INFORMATION TECHNOLOGIES IN ECONOMY

Kosovan Oleksandr FOZZY GROUP HACK4RETAIL COMPETITION OVERVIEW: RESULTS, FINDINGS, AND CONCLUSIONS.....	239
--	------------

ОПТИМІЗАЦІЯ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

OPTIMIZATION OF THE RISK-MANAGEMENT OF WORKING CAPITAL OF A TRADING ENTERPRISE

У статті порушено низку проблем, пов'язаних з ризик-менеджментом оборотного капіталу торговельного підприємства. Зазначено, що війна проти російської агресії загострила проблему формування та поповнення оборотного капіталу на підприємствах торгівлі. Встановлено, що механізм оптимізації ризик-менеджменту оборотного капіталу охоплює наступні напрямки: покращення стану кредиторської та дебіторської заборгованості; короткотермінове планування руху грошових коштів по окремих підприємствах-контрагентах та по компанії в цілому; нормування та скорочення запасів, запуск механізмів управління і контролю-забезпечення підтримки запасів на оптимальному рівні. Запропоновано розробити та впровадити інструменти ризик-менеджменту оборотного капіталу і грошових коштів, котрі передбачали б наступні етапи: формування оптимальної організаційної структури з чітким розподілом обов'язків; створення системи управління звітністю; моніторинг ефективності управління запасами, дебіторською та кредиторською заборгованістю; визначення ключових показників ефективності та створення системи мотивації підрозділів за досягнення встановлених показників.

Ключові слова: оборотний капітал, джерела формування, ризик-менеджмент, торговельне підприємство, оптимізація, нормування.

The article raises a number of problems related to the risk management of working capital of a trading enterprise. It is noted that the war against Russian aggression exacerbated the problem of formation and replenishment of working capital at trade enterprises. It is substantiated that risk management is a process of influence on the subject of economic activity, which provides the widest possible range of coverage of possible risks, their justified acceptance, reduction of the degree of impact of risks on the subject to a minimum, development of a strategy for the behavior of this subject in the event implementation of specific types of risks. It was established that the working capital optimization mechanism covers the following areas: improving the state of payables and receivables; short-term cash flow planning for individual counterparty enterprises and for the company as a whole; rationing and reduction of stocks, launch of management and control mechanisms to ensure the maintenance of stocks at an optimal level. It is proposed to develop and implement risk management tools for working capital and cash, which would involve the following stages: formation of an optimal organizational structure with a clear division of responsibilities; creation of a reporting management system; monitoring the effectiveness of inventory management, receivables and payables; determination of key performance indicators and creation of a system of motivating units for achieving the established indicators. It was determined that in the practice of domestic trade enterprises, it is advisable to apply the following methods of working capital management: rationing; ABC method; optimization. It is justified that in order to increase the efficiency of the use of the company's working capital, it is advisable to implement a number of measures in all spheres of the company's operation, in particular: improvement of the company's marketing activities; acceleration of the process of selling finished products; improvement of the settlement system for shipped products; effective management of receivables; expansion of cooperation with banking institutions regarding raising funds and carrying out settlements; compliance with contractual and payment discipline.

Key words: working capital, sources of formation, risk management, trading company, optimization, rationing.

УДК 658.62; 339.144

DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct67-25>

Сарай Н.І.

к.е.н., доцент,
завідувач кафедри підприємництва,
торгівлі та логістики
Хмельницький кооперативний
торговельно-економічний інститут

Sarai Nataliia

Khmelnitskyi Cooperative
Trade and Economic Institute

Постановка проблеми. Війна проти російської агресії зумовила кризу в усіх галузях народного господарства, однак чи не найбільше потерпіла торгівля. Невизначеність і ризик, притаманні сьогодні, спонукають торговельні підприємства шукати вихід із скрутного становища. В умовах фінансової кризи та руйнування вибудованої інфраструктури у більшості вітчизняних торговельних підприємств спостерігається дефіцит оборотного капіталу, відсутність дешевих зовнішніх джерел його поповнення, нераціональний розподіл оборотного капіталу між сферами виробництва та обігу. З огляду на це проблема оптимізації ризик-менеджменту оборотного капіталу торговельного підприємства, необхідність оцінки рівня забезпеченості підприємств оборотними засобами, пошук джерел їх фінансування, визначення ефективності використання та якісного нормування оборотного

капіталу є нині надзвичайно актуальною з позиції прийняття стратегічних управлінських рішень кожним підприємством.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідження теоретичних та практичних засад функціонування оборотного капіталу підприємства знайшли свій відбиток в численних працях закордонних та вітчизняних учених: Г. М. Азаренкової, Ю. А. Арутюнова, О. О. Басової, М. Д. Білика, І. О. Бланка, О. Близнюка, І. Г. Волинця, А. А. Душила, М. О. Кріпака, Л. Я. Корнійчука, А. А. Мазаракі, Д. І. Морозюка, І. Л. Латишевої, О. М. Полінкевича, Л. В. Пельтека, А. М. Поддєрьогіна, А. Сіфурової, Р. С. Сороки, Я. С. Ядгарова, Ю. П. Яковлева.

Проте вивчення та аналіз опублікованих за даною проблематикою праць дозволили зробити висновок про те, що питання оптимізації ризик-менеджменту оборотного капіталу торговельного

підприємства трактується неоднозначно, недостатньо розроблені як у науковому, так і в організаційно-практичному аспектах та потребують подальшого дослідження.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є розробка теоретичних, методологічних положень і практичних рекомендацій щодо оптимізації напрямків ризик-менеджменту оборотного капіталу торговельного підприємства, виявлення основних проблем, що виникають у ході управління оборотним капіталом підприємства та визначення заходів щодо їх усунення.

Виклад основного матеріалу дослідження. За даними Державної служби статистики України, до війни у 2021 році обсяги роздрібної торгівлі в Україні зросли майже на 11% відносно 2020 року [4]. Однак з початком повномасштабного вторгнення російської федерації та територію України торговельна галузь зазнала важких випробувань та функціонує в умовах невизначеності та щоденного ризику.

Знищення виробничих підприємств викликало руйнування сформованих та усталених зв'язків між виробником та споживачем, а зменшення товарних запасів спонукає працівників сфери торгівлі шукати нових постачальників. Розрив транспортної та складської інфраструктури змушує будувати нову логістику поставок, масове переселення та втрата роботи, а відтак і доходів покупцями – змінювати асортимент. А окрім того, потрібно ще й здійснювати регулярне постачання товарів за умов дефіциту та суттєвого здорожчання пального. Тож не дивно, що збитки торговців за час війни обчислюються десятками мільярдів гривень. За даними асоціації рітейлерів України (RAU), станом на початок червня вони перевищили 50 млрд. грн. [4]. З огляду на це намагання торговельних підприємств оптимально керувати своїм оборотним капіталом та мінімізувати ризики, пов'язані з війною, є особливо актуальним.

Управління підприємницьким оборотним капіталом є одним із найбільш значущих функціональних напрямків системи ризик-менеджменту компанії, оскільки правильне управління оборотним капіталом фірми підвищує ефективність його функціонування.

В економічній літературі питанням ефективного впровадження концепції ризик-менеджменту на підприємстві приділена значна увага. Доволі ґрунтовно, на наш погляд, зміст ризик-менеджменту відобразили у своїх працях науковці О. М. Полінкевич та І. Г. Волинець. На думку авторів, ризик-менеджмент – це:

– багатоступеневий процес, який охоплює формування загальної стратегії управління ризиками на підприємстві, їх ідентифікацію й оцінку та має на меті зменшення негативних наслідків;

– процес впливу на суб'єкт господарювання, що забезпечує: максимально широкий діапазон охоплення можливих ризиків, їх обґрунтоване прийняття, зведення ступеня впливу ризиків на суб'єкт до мінімуму, розробку стратегії поведінки цього суб'єкта у випадку реалізації конкретних видів ризиків;

– консолідоване поєднання трьох складових: формулювання мети, ризик-маркетинг (вибір інструментів управління ризиками) та власне ризик-менеджмент (забезпечення балансу в трикутнику «люди-цілі-ресурси» під час досягнення поставленої мети з використанням обраних інструментів) [9, с. 311].

Науковці по-різному трактують чинники впливу на формування оборотного капіталу підприємства та пропонують цілу низку класифікаційних ознак зазначених чинників. Вважаємо, що виділення в окремі групи політичних, економічних, технічних, соціальних та маркетингових факторів, запропоноване вченими О. Близнюком та А. Сіфуровою, є цілком логічним та виправданим [2, с. 72].

Ми погоджуємося з твердженням науковиці І. Л. Латишевої, що в сучасних умовах для більшості торговельних підприємств характерна реактивна форма управління фінансами, тобто прийняття управлінських рішень як реакції на поточні проблеми. При цьому багато підприємств не приділяють необхідної уваги саме оборотному капіталу, який у структурі капіталу торговельних підприємств є найвагомішим [6, с. 144].

У сфері рітейлу оборотні активи становлять значну частку в загальній валюті балансу. Це наймобільніша частина капіталу, від стану і раціонального використання якого практично залежать результати господарської діяльності і фінансовий стан підприємства. За рахунок оборотного капіталу на підприємстві формується ціла низка елементів активів, що потребують індивідуалізації управління. Вважаємо слушною думку вченої О. О. Бассової, що стан і використання оборотного капіталу торговельного підприємства залежать від стану економіки держави загалом. Багато фінансових труднощів, що виникають сьогодні в різних ланках процесу відтворення, прямо або побічно пов'язані з недоліками в організації і використанні оборотного капіталу. Такі ускладнення спричинені певними невідповідностями між стадіями руху останнього [1, с. 50].

Визначення дієвої та ефективної стратегії управління оборотним капіталом є одним із напрямків ризик-менеджменту та частиною формування загальної стратегії підприємства, покликаної забезпечити підвищення його ринкової вартості. У різних сферах підприємницької діяльності склад і структура оборотного капіталу різні, оскільки залежать від форми власності, специфіки підприємства, а також взаємин з постачальниками

і покупцями тощо. Тому, оптимізуючи структуру капіталу, можна одночасно мінімізувати його вартість, що буде сприяти максимізації ринкової вартості всього підприємства [8, с. 273].

Формування ефективної системи ризик-менеджменту оборотного капіталу у поєднанні з іншими підсистемами та елементами фінансово-господарського механізму торговельних підприємств є важливим напрямом удосконалення загальної системи управління, що в перспективі забезпечить стабільність функціонування та динамічний розвиток торговельного підприємства, зростання його ринкової вартості в складних економічних умовах. Системний підхід до управління вважається найбільш ефективним під час обґрунтування та оцінювання ризиків та реалізації управлінських рішень у різних галузях економіки. Підприємство за даного підходу розглядають як складну соціально-економічну систему, що складається з окремих елементів, які знаходяться у єдності, взаємозв'язку та взаємозалежності, тісно взаємодіють між собою всередині суб'єкта господарювання, а також із зовнішнім середовищем [3, с. 70].

Загалом класичний механізм оптимізації оборотного капіталу і підвищення ліквідності підприємства передбачає такі заходи (рис. 1).

Варто зауважити, що розробка алгоритмів для вирішення таких задач є трудомістким процесом. Але більшість ускладнень, як показує практика, пов'язані не з розробкою подібних механізмів, а з їх реалізацією на практиці. Адже потрібно не просто досягнути швидкого результату, зменшивши чи

збільшивши оборотний капітал до певного рівня, а забезпечити стійкий довгостроковий ефект. Для цього слід створити добре налагоджену організаційну структуру з чітко розподіленими обов'язками та відповідальністю працівників.

Кругообіг оборотного капіталу характеризується надходженням та відтоком коштів, що породжують затримку його руху, в подоланні якої важлива роль належить кредитним ресурсам і залученим фінансовим ресурсам інших підприємств. Найбільш прийнятним для фінансового стану підприємства є формування постійної частини (повністю або частково) обсягу оборотних активів за рахунок власного оборотного капіталу та довгострокового позикового капіталу. В даному контексті заслуговує на увагу твердження науковця А. А. Душило, котрий зауважує, що джерелом формування змінної частини та залишку постійної частини оборотного капіталу можуть бути поточні зобов'язання [3, с. 432]. Ми погоджуємося з цією думкою і вважаємо, що поєднання власних і позикових джерел формування та поповнення оборотного капіталу – об'єктивна необхідність, обумовлена особливостями кругообігу оборотного капіталу.

Додамо, що оптимізація оборотного капіталу, як правило, знаходиться в компетенції фінансового відділу торговельного підприємства. Однак такий відділ доволі часто має труднощі щодо співпраці з іншими підрозділами, котрі прямо впливають на складові оборотного капіталу (служба закупівель чи логістики, відділи продаж, ІТ-служби, виробничі відділи). Виникає парадокс: з однієї сторони, фінансовий відділ відповідальний за оборотний

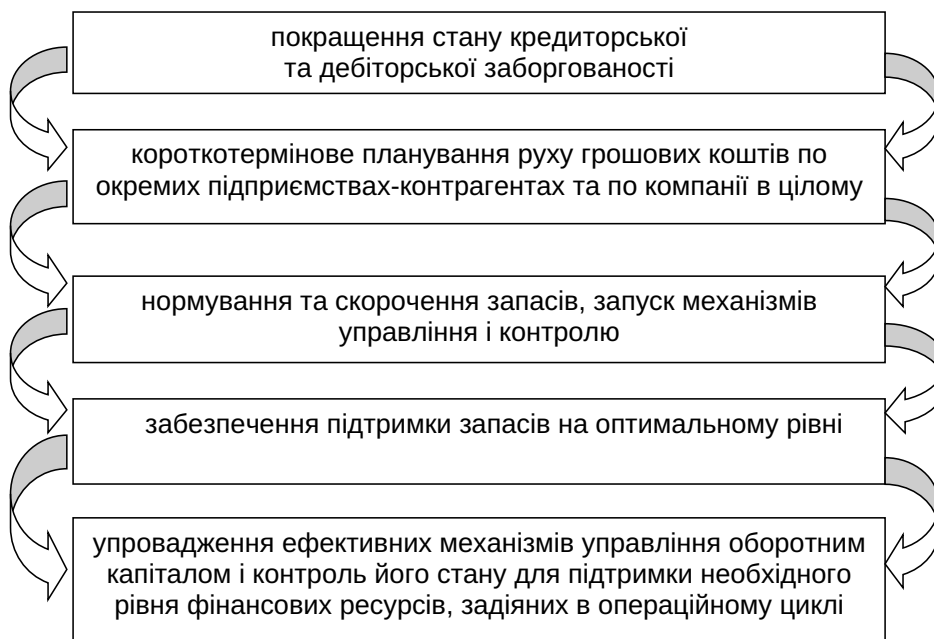

Рис. 1. Механізм оптимізації оборотного капіталу і підвищення ліквідності торговельного підприємства

Джерело: сформовано автором на основі [6]

капітал, рівень ліквідності компанії та джерел фінансування, а з іншої – позбавлений можливості серйозно впливати на структури, що розпоряджаються окремими складовими цього ж капіталу. На жаль, типового вирішення такої проблеми немає. Так, на нашу думку, в великих компаніях є сенс створити особливу службу з такими функціями, а в невеликих – покласти всі ці обов'язки на одну з існуючих структур або навіть окремого фахівця.

Вважаємо цілком обґрунтованим твердження науковця М.О. Кріпака, що набір показників повинен бути необхідним та достатнім для ефективного контролю, тобто повністю і достовірно відображати всю сутність процесів, що відбуваються. Додамо, що важливо також не перебільшити з системою параметрів, значення яких неможливо ні інтерпретувати, ні оперативним чином визначити. Загалом це можуть бути такі показники: період оборотності, структура заборгованості, середній час затримки платежів, вартість обслуговування боргу [5, с. 385].

Основні проблеми, що виникають у ході управління оборотним капіталом підприємства, та заходи щодо їх усунення подано у таблиці 1.

Окрім зазначених у таблиці проблем можуть виникнути й інші. Приміром, на ефективність управління оборотним капіталом можуть мати вплив організаційні аспекти. Так, відсутність у фінансових менеджерів можливості суттєво впливати на діяльність функціональних служб у ході оптимізації оборотного капіталу та відсутність чіткого розподілу обов'язків у межах системи ризик-менеджменту можуть істотно знизити ефективність використання оборотного капіталу торговельного підприємства. Тому на підприємстві доцільно, на нашу думку, розробити та впровадити інструменти ризик-менеджменту оборотного капіталу і грошових коштів, котрі передбачали б:

- формування оптимальної організаційної структури з чітким розподілом обов'язків;
- створення системи управління звітністю, моніторингу ефективності операцій управління запасами, дебіторською та кредиторською заборгованістю;
- визначення ключових показників ефективності та створення системи мотивації підрозділів за досягнення зазначених показників.

Таблиця 1

Напрямки управління окремими структурними елементами оборотного капіталу підприємства

Галузь	Основні проблеми	Заходи щодо усунення проблем
Управління запасами та матеріалами	Надлишковий рівень запасів Значні затрати на обслуговування Завищена вартість закупівель	1. Скорочення обсягів і нормування запасів: – виявлення та скорочення неліквідних запасів; – оптимізація номенклатури товарно-матеріальних цінностей (ТМЦ), розробка заходів щодо скорочення запасів до оптимального рівня; 2. Зниження вартості закупівель: – аудит існуючих постачальників, пропонування альтернативних джерел закупівель, спрямованих на зниження цін і покращення інших комерційних умов; – оптимізація логістичних схем, що зменшують витрати на доставку та зберігання ТМЦ.
Дебіторська і кредиторська заборгованість	Невигідне відтермінування платежів покупцям: вище або нижче, ніж середнє на ринку. Великий обсяг протермінованої дебіторської заборгованості, значні обсяги списання заборгованості. Відсутність системи контролю платежів: оплата проводиться раніше терміну, рахунки не виставляються вчасно, терміни дебіторської заборгованості не контролюються.	1. Аналіз ринку, вивчення конкурентного середовища, визначення кращих умов оплати. 2. Розробка та впровадження ефективних методів контролю платежів: автоматизований облік дебіторської і кредиторської заборгованості, створення форм і механізмів ведення оперативної управлінської звітності. 3. Скорочення протермінованої дебіторської заборгованості, зменшення періоду обороту за рахунок альтернативних фінансових інструментів (факторинг, форфейтинг).
Грошові кошти	Надлишкове резервування грошових коштів на рахунках внаслідок: – неточних прогнозів щодо необхідності у фінансуванні; – непрозорості системи управління рухом грошових коштів. Неефективне використання вільних грошових ресурсів.	1. Визначення оптимальних лімітів залишків грошових коштів на рахунках, розробка методик та механізмів нормування. 2. Підготовка та введення методик оперативного планування і контролю руху грошових ресурсів. 3. Розробка і впровадження сучасних інструментів централізованого управління грошовими ресурсами, ведення переговорів з банками.

Джерело: сформовано автором на основі [7]

У практиці зарубіжних та вітчизняних підприємств застосовують такі методи управління оборотним капіталом: нормування; метод ABC; оптимізація.

Нормування – простий та найточніший метод управління оборотним капіталом, проте він є трудомістким, тому через свій недолік використовується не на усіх підприємствах або здійснюється нерегулярно. Однак зарубіжний досвід торговельних підприємств Німеччини, Франції, Японії свідчить про ефективність управління оборотним капіталом за умов систематичного застосування методу нормування.

Метод ABC доволі часто використовується у практиці торговельних підприємств. Згідно з ним усю номенклатуру запасів, що є на підприємстві, залежно від їх вагомості поділяють на три категорії за одним із наступних критеріїв – збут, прибуток та відшкодування витрат. До категорії «А» належать запаси, обсяг реалізації котрих має найбільшу частку в загальному обсязі товарообороту в грошовому еквіваленті – до 80% обсягу збуту. Однак, їх частка в обсязі запасів у натуральних вимірниках становить не більше 5%. Дана група запасів вимагає ретельної уваги з боку керівництва. Категорія «В» – це запаси середнього рівня важливості, що охоплюють 15% обсягу збуту підприємства. Їхня частка в натуральних показниках, зазвичай, становить близько 15%. Товарні запаси, реалізація котрих має незначний внесок в обсяг товарообороту – близько 5% – відносять до групи «С». Часто вони складають значну частину в обсязі запасів у натуральному вираженні – близько 80%.

Оптимізація оборотного капіталу – це вибір з усіх можливих варіантів прогнозованого обсягу оборотного капіталу найкращого, який сприятиме досягненню максимального ефекту [7, с. 118].

Оптимізація структури оборотного капіталу передбачає доведення до оптимального рівня обсягу кожного елементу, а саме: запасів, боргів дебітора та грошових коштів, що є на рахунках підприємства. Особливої уваги потребує аналіз співвідношення власних і позичених оборотних активів; планування потреби в кредитах і позиках; аналіз і планування потреби в окремих частинах оборотного капіталу, що забезпечують матеріальні витрати й оплату праці [10, с. 409].

Отже, для підвищення ефективності використання оборотного капіталу підприємства доцільно впроваджувати ряд заходів у всіх сферах функціонування підприємства. З огляду на вищезазначене з метою прискорення обертання оборотного капіталу у сфері обігу потрібно звернути увагу на маркетингову діяльність підприємства; забезпечити прискорення процесу реалізації продукції та ефективне управління дебіторською заборгованістю; сприяти розширенню взаємодії

з банківськими установами з приводу залучення коштів і здійснення розрахунків; стежити за дотриманням договірної та платіжної дисципліни.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Таким чином, для покращення ефективності використання оборотних активів фінансовим менеджерам та фахівцям з ризик-менеджменту торговельних підприємств необхідно усвідомити, що висока оборотність оборотних активів, а не високі ціни на продукцію, приносить істотні доходи в сучасних умовах бізнесу, і дає прибутки з використаних оборотних активів. Шляхи покращення обсягу та структури оборотних активів полягають у прискоренні обертання оборотних засобів, забезпеченні ліквідності та платоспроможності, підвищенні рентабельності оборотних активів, мінімізації ризиків і втрат у процесі їх формування і використання. Власне, саме регулярне управління та постійний контроль дасть позитивний результат та підвищить ефективність.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бассова О. О. Управління оборотним капіталом торговельних підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 11. С. 49–54.
2. Близнюк О., Сіфурова А. Управління оборотним капіталом підприємств торгівлі з позиції функціонально-відтворювального та структурно-класифікаційного підходів. *Економічний аналіз*. 2019. Т. 29. № 1. С. 68–77.
3. Душило А. А. Оптимізація структури оборотного капіталу підприємства. *Держава та регіони*. 2014. № 4. С. 431–435.
4. Зануда А. Як війна вдарила по торгівлі та що зможуть купити українці в магазинах. *BBC News Україна*. 17 червня 2022 р. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61829345> (дата звернення: 23.06.2022).
5. Кріпак М. О. Формування оптимальної структури оборотних коштів в умовах ринкової економіки. *Держава та регіони*. 2013. № 1. С. 383–388.
6. Латишева І. Л. Аналіз політики управління оборотним капіталом торговельних підприємств. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2015. Випуск 1 (45). Т. 1. С. 144–147.
7. Морозюк Д. І. Сучасні методи управління оборотним капіталом підприємств та оцінка їх ефективності. *Економічна наука*. 2015. № 1. С. 114–119.
8. Носань Н. С., Мартінович В. Г. Сутність та генезис економічної категорії «оборотний капітал підприємства». *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Випуск 15. С. 272–275.
9. Полінкевич О. М., Волинець І. Г. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків : навч. посіб. Луцьк : ВежаДрук, 2018. 336 с.
10. Хохлов М. П., Ярещенко Т. О. Теоретична сутність оборотного капіталу підприємства. *Економіка і суспільство*. Випуск № 10. 2017. С. 408–412.

REFERENCES:

1. Bassova, O. (2018), Upravlinnya oborotnym kapitalom torhivel'nykh pidpryyemstv [Management of working capital of trading enterprises]. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 11, pp. 49–54.
2. Blyzniuk, O., Sifurova, A. (2019), Upravlinnya oborotnym kapitalom pidpryyemstv torhivli z pozytsiyi funktsional'no-vidtvoryuval'noho ta strukturno-klasifikatsiyynoho pidkhodiv [Working capital management of trade enterprises from the standpoint of functional-reproductive and structural-classification approaches]. *Ekonomichnyi analiz*, vol. 29, no. 1, pp. 69–77.
3. Dushylo, A. A. (2014), Optymizatsiya struktury oborotnoho kapitalu pidpryyemstva. [Optimization of the working capital structure of the enterprise]. *Derzhava ta rehiony*, vol. 4, pp. 431–435.
4. Zanuda, A. (2022), Yak viyna vdaryla po torhivli ta shcho zmozhut' kupyty ukrayintsi v mahazynakh. [How the war hit trade and what Ukrainians can buy in stores]. *BBC News Ukraine*. June 17, 2022. Available at: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61829345>. (accessed 23 June 2022).
5. Kripak, M. O. (2013), Formuvannya optymal'noyi struktury oborotnykh koshtiv v umovakh rynkovoyi ekonomiky [Formation of the optimal structure of working capital in a market economy]. *Derzhava ta rehiony*, vol. 1, pp. 383–388.
6. Latysheva, I. L. (2015), Analiz polityky upravlinnya oborotnym kapitalom torhovel'nykh pidpryyemstv [Analysis of working capital management policy of trade enterprises]. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho universytetu. Economics series*. Issue 1 (45), vol. 1, pp. 144–147.
7. Morozyuk, D. I. (2015), Suchasni metody upravlinnya oborotnym kapitalom pidpryyemstv ta otsinka yikh efektyvnosti [Modern methods of managing the working capital of enterprises and evaluating their effectiveness] *Ekonomichna nauka*, vol. 1, pp. 114–119.
8. Nosan, N. S., Martinovich, V. G. (2017), Sutnist' ta henezys ekonomichnoyi katehoriyi «oborotnyy kapital pidpryyemstva». [The essence and genesis of the economic category "working capital of the enterprise"]. *Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky*, vol. 15, pp. 272–275.
9. Polinkevich, O. M., Volynets, I. H. (2018) *Obhruntuvannya hospodars'kykh rishen' ta otsinyuvannya ryzykiv* [Justification of business decisions and risk assessment]: tutorial. Lutsk: VezhaDruk, Ukraine. 336 p.
10. Khokhlov, M. P., Yareshchenko, T. O. (2017), Teoretichna sutnist' oborotnoho kapitalu pidpryyemstva. [The theoretical essence of working capital of the enterprise]. *Ekonomika I suspilstvo*, vol. 10, pp. 408–412.